

Ölümlle Ölümsüzleşen Şair: Yunus Emre

Nilüfer YILDIRIM*

Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Elazığ

*Sorumlu Yazar
nyildirim@firat.edu.tr

Özet

Türk dilinin ölümsüz şairlerinden Yunus Emre, yaşamı çok iyi anlayan, bu anlayış ışığında ölüm gerçeğini, var oluşunun ilklerinde hissederek en etkili şekilde ifade eden bir söz ustasıdır.

Ölüm, Yunus'u ölümsüzlüğe götüren temaların başında gelir. Onun şiirlerinde ölüm, hem insanın fâni oluşunu gözler önüne seren en önemli belge hem de Allah'a kavuşmayı sağlayan nurlarla kaplı bir merdivendir. Yunus Emre, fâni âlemin tek gerçeği olan ölümü, olumlu ve olumsuz taraflarıyla ele alır, ölüm ve ölümlle ilgili kavramlar için çeşitli ifadeler kullanır. Bu ifadeler gösterişten uzak, bir o kadar da etkileyici ve felsefi anlamda düşündürücüdür. O, 'Azrail pençesi' olarak ifade ettiği ölümü, 'ecel ökçesi' olarak görür, 'yakasız gömlek' giydirilerek 'ağaçtan at'a bindirilen insanın fâni dünya yolculuğu, bir toprak yığınının başına dikilen 'hece taşı' ile son bulur. Ölüme dair kullandığı ifadeler/ tabirler, onun Türkçeye olan üstün hâkimiyetinin de en güzel ispatıdır. Bu ifadelerden hareketle Yunus'un, ölümü kısa ve net ifadelerle başarılı bir şekilde somutlaştırdığını, fâni olanı baki olacak şekilde, dilde özetlediğini söyleyebiliriz.

Bildirimizde, Yunus Emre Divanı'nda yer alan şiirlerdeki ölüm temasını, şairin ölüm için kullandığı ifadeler ışığında inceleyeceğiz. Ölümlle ilgili olarak kullandığı sözlerden ve söz öbeklerinden örnekler verecek, bu ifadelerden yola çıkarak şairin dili kullanım biçimine ve ölüm hakkındaki düşüncelerine farklı bir pencereden bakmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, ölüm, ebedileşme, Türk dili

Abstract

Yunus Emre, one of the immortal poet of the Turkish language, is a speech master who comprehends life, and in the light of this comprehend; he also express the fatality efficiently by the sense of existence. Fatality is one of the leading theme that brings him to immortality.

Death is the most important label that faults the human being evanescent and also a glory stairway that enables to reach the God. Yunus Emre considers the fatality as an only truth, both positive and negative side and use miscellaneous expressions about it. These expressions not only away from ostentation but also impressive and giving rise to thought as philosophic manner. He describes the death as 'Azrael's claw' and regards also as 'fate heel'.

The evanescent trip of the human being who is worn the 'collarless shirt' and ridden by the 'wooden horse' evantuate in a 'syllable stone' near a monud. His expressions on the fatality is the most beautiful proof of his dominion on the Turkish language. We may also state that; Yunus concretes the fatality in a successful way by using short, sharp expressions and by this way he summarize the evascent to deathless ones in terms of language.

In our announcement; we examine the fatality in the light of the death expressions of the poet and exemplify these statements and statement group. Using these beforementioned expressions, we endeavor his using style of the language and opinion on the fatality in a different aspect.

Keywords: Yunus Emre, fatality, eternal, Turkish language

GİRİŞ

Hayatın kaçınılmaz gerçeklerinden biri olarak kabul edilen ölüm, edebiyat tarihi boyunca pek çok sanatçı tarafından işlenen evrensel temalardan biridir. Kimi şair mısralarında ölüme karşı isyan duygularını kimisi de ölüm karşısında duyulan çaresizliği dile getirmiştir. Ölüm; sanatçının zihniyeti, inancı ve düşünceleri doğrultusunda işlenmiş, buna bağlı olarak da bazen yok oluş olarak nitelendirilerek varlığı ortadan kaldıran bir acı olarak değerlendirilmiş bazen de sonsuz hayatın anahtarı olarak kabul edilmiştir.

Bizi hayattan yoksun bırakan ölüm, bir şanssızlık olarak kabul edilir. Bu bakımdan ölüm, bir yoksunluk durumunu imgeler. (Malpas-Solomon 2006: 75)

Ölüm, insanların hafızalarında genellikle korku, panik, karanlık, bilinmezlik gibi olumsuz çağrışımlar uyandırır. Bu durum, ölümden sonra karşılaşılabilecek durumların bilinmemesinden, sahip olunan ve sevilen her şeyden ayrı kalma düşüncesinden ileri gelmektedir. Tüm varlığıyla hayata bağlanan, belli amaçlar doğrultusunda yaşamını sürdüren ve ileriye dönük planlar yaparak hiç ölmeyecekmiş gibi davranan insanoglu, aydınlığı birdenbire karanlığa çeviren ölümü istemez. Çünkü ölümün yüzü soğuktur.

Sadece olumsuz anlamlar yüklenen bir kavram olarak düşünülmemesi gereken ölüm, insanları birleştirici rol oynar. Ölümün varlığı, herkesin ölümü tadacağı inancı; kırgınlıkları ortadan kaldırır, insan ilişkilerinin daha sağlıklı ve sıcak yürütülmesi sonucunu doğurur.

İnsanı dünyadan koparan gizli bir eldir ölüm. Kimini, hayatının baharındayken yakalar, hayallerini gerçekleştirmesine fırsat vermeden giriverir koluna, sonsuzluğa götürür. Kimini amansız bir hastalığın pençesinden kurtararak çektiği acılara son verir. Bunun için halk arasında ölüm için rahmettir, temizliktir, denir.

Ölümün soğuk, karanlık yönünü değil de birleştirici ve güzel yönlerini şiirlerinde ilmek ilmek işleyen en önemli isimlerden birisi de Yunus Emre'dir. O, ölümü ayrılık değil vuslat olarak görür ve ölümü gerçek âleme açılan bir kapı gibi düşünür. Türk edebiyatının en önemli isimlerinden olan Yunus Emre, şiirlerinde ölüm gerçeğini en etkili biçimde anlatmış, insanları ölüm konusunda hazırlıklı olmaya ve Allah'a kulluk etmeye çağırmıştır. Bu çağırışı yaparken ölümü anlatmak adına birbirinden değişik ve güzel ifadeler kullanmıştır.

Yunus Emre'nin Şiirlerinde Ölüm Düşüncesi

13. asrın bilge mutasavvıflarından Yunus Emre; diliyle, insanlığı kucaklayan engin hoşgörüsüyle, dolup taşıdığı Allah sevgisiyle ölümsüzlüğe kavuşmuştur. Tasavvuf, din, ilahî aşk konularını işleyen şairi ebedileştiren temalardan biri de ölümdür. Eyüboğlu, Yunus Emre'nin bir şair ve bir insan olarak en büyük başarısını ölüm karşısında gösterdiğini söyler. Onun şiiri, ölümü hem insanın iliklerine kadar işletir hem de bu korkuyu dost ve insanlık sevgisinde eritir, Türkçenin tadıyla ölümün acılığını giderir (Eyüboğlu 1997: 39-41).

Yaşadığı dönem içinde sadece Allah'ı kendine dost edinen Yunus Emre'nin, ölüm gerçeğini benliğinde ne kadar derin hissettiğini ve dünyaya aldanmamak gerektiği düşüncesini ne kadar iyi kavradığını *Divan*'ında yer alan şiirlerinden anlamak mümkündür. Şair, ölüm temasını işlerken kendi düşüncelerini yansıttığı gibi, ölümün insanlar tarafından algılanış şekillerini de acı ve sağılam bir dille şiirlerinde yansıtmıştır.

"Bir söz geldi dilüme eydem ölüm üstüne" diyen şairimiz, şiirlerinde ölüm hakkındaki düşüncelerini çok canlı tasvirler eşliğinde anlatmıştır. Ölümden korkan, ölümü istemeyen, dünyaya bağlı kalıp hep yaşayacağını düşünen kişiler de Yunus'un dizelerinde Yunus'un diliyle konuşmuşlardır.

Yunus Emre'ye göre insanın bir ölümlü bir de ölümsüz tarafı vardır. Beşerî yönüyle insan, ölmeye mahkûmdur; ruh yönüyle ise ebedidir. (Tatcı 1990: 172)

"De ki: 'Haberiniz olsun, o kaçıp durduğunuz ölüm, mutlaka gelip size çatacaktır.'" (Cum'a Sûresi, 8. ayet) O, Lokman Hekim'in bile çare bulamadığı ölümden kaçışın olmadığını söyler:

Bu benüm hâlüm
Allah'a malüm
Bir gün bu ölüm
Sana da gelür
Bana da gelür (Tatcı 1997: 61)

Niçe niçe kaçarsan da
Pervâz urup uçarsan da
Yidi derya geçersen de
Ecel seni bulur bir gün (Tatcı 1997: 150)

Şairin "*sen de kurtulamazsın mevtin elinden*" redifli şiirinde Hz. Meryem, Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. Yunus, Hz. Süleyman, İskender, Nemrud, Lokman Hekim gibi din ve dünya tarihi açısından önemli kişilerin adlarını vererek, onların dahi ölümden kurtulamadıklarını söyler. Şiirin beşinci dördlüğünde geçen ifadeler, makamı/Allah katındaki yeri ne

olursa olsun herkesin öleceğini söyleyerek Hz. Muhammed'i de ölümlüler arasında gösterir:

Gökden Kur'ân âyet âyet inerdi
Dertli olanlara dermân olurdu
Dünyâda kalsa Muhammed kalırdı
Sen de kurtulamazsın mevtin elinden (Tatcı 1997: 148)

"Her nerede olursanız olun, ölüm size yetişir, göklere yükselmiş burçlarda da olsanız" (Nisâ Sûresi, 78. ayet). Vakit gelince beden, son elbisesi olan kafenî, Azrail eliyle giyecektir:

İcitime cânlar
Dökmegil kanlar
Yakasız tonlar
Sana da gelür
Bana da gelür

Çün adın kuldur
Beş vaktin kıl dur
Bir gün Azrail
Sana da gelür
Bana da gelür (Tatcı 1997: 61)

Ölümden kaçışın olmaması; ölümün insan ayırmadığı, hayatın olduğu her yerde ölümün de bulunduğu fikrini doğurmaktadır. Yunus'un 'sarı çiçek' i bu gerçeği şöyle dile getirir:

Yine sordum çiçeğe sizde ölüm var mıdır
Çiçek eydir iy derviş ölümsüz yir var mıdır (Tatcı 1997: 59)

İnsan ayırmayan ölüm, hem acımasız hem adildir. Zengini fakiri, yaşlısı genci ölüm vasıtasıyla toprağın koynuna verir. Yunus, bu durumu "takdirün işleri" olarak nitelendirir ve düşüncelerini dizelerine yansıtır:

Kimisi dördünde kimi beşinde
Kimüsünün tâcı yokdur başında
Kimi altı kimi yedi yaşında
Ne söylerler ne bir haber verürler (Tatcı 1997: 83)

Kimi yigit kimi koca kimi vezir kimi hoca
Gündüzleri olmuş gice ancılâyın çoklar yatur

Atlarının izi tozlu önleri tabıl-bazulu
İle güne hükmi yazlu şu muhteşem begler yatur (Tatcı 1997: 138)

Ölüm, tüm insanlık için kaçınılmaz gerçektir. "Her canlı ölümü tadacaktır" (Enbiya Sûresi, 35. ayet). Ancak, insanoğlu, yaşadığı sürece ölümün bir gün de kendi kapısını çalacağını unuttur. Birinin ölüm haberini aldığı anda hiç hatırlamak istemediği ölüm gelir aklına, korku düşer gönlüne. Yunus Emre, insanların çoğunda görülen bu duyguyu kendi şahsında dillendirir:

Vardım gördüm ölenleri
Başıma bir fena geldi
Ölüm korkusu gönlümden
Gitmiş iken yine geldi (Tatcı 1997: 197)

Şair, bir başka şiirinde hep dünyada kalacağını sanan insanları ele alır:

Sen dünyaya benüm dirdün
Sana da kalmış ola mı
Sen dünyayı dost sanurdın
Yüzine gülmiş ola mı

Berk yapışdun şol dünyaya koyup gitmeyesin bigi
Karanu yalınız sinde varup yatmayasun bigi (Tatçı 1997: 519)

İnsanlar ölümü unutsalar da ölüm insanları bir an bile hatırdan çıkarmaz, Yunus'un deyişle "aramızda gezer".

Ölüm, korku vericidir. Aslında Yunus'u korkutan ve ürperten ölüm değil, Yaratıcı'nın yüceliği, bu gerçeğin ardında yatan Allah'ın sonsuz gücüdür. Allah dostu olan Yunus; ölümü, dosta kavuşma vesilesi olarak gördüğü için ölümden korkmaz, ancak insanların ölüm korkularını aktarmada sözcülük görevini üstlenir. *Divan*'daki "vay vay ölüm elinden" redifli şiir, ölüm korkusunu çok güzel anlatır. Şiirin ilk iki dördlüğü çok manidardır:

Anıcak korkar cânım
Vay vay ölüm elinden
Titrer sünük ü tenim
Vay vay ölüm elinden

Ev komadı girmedik
Yer komadı yarmadık
Bunculayın görmedik
Vay vay ölüm elinden (Tatçı 1997: 149)
Ölümden korkan insan, Allah'a yeterince kulluk etmeyen, dünyayı seven ve onun güzelliklerinden kopmak istemeyen, fâni âleme takılıp kalan insandır. Dünyanın ve insanın fâniliğini unutan kişilere şair şöyle seslenir:

Bu dünya kimseye kalmaz
Anadur ölmegi zinhâr
Bu ömür payidar olmaz
Anadur ölmegi zinhâr (Tatçı 1997: 68)

Fâni dünya ölümle sarsılır; "Dağlar üste çöker; ecel, yolu bağlar". Ölüm, dünyanın geçici bir konak yeri olduğunu insana haykıran çığlıktır. Fâni dünyanın fâni konukları her nefeste ölümü anmalıdırlar:

Girü gelmez vara anda
Kalur şol karanu sinde
Heman işleyi gör bunda
Anadur ölmegi zinhâr (Tatçı 1997: 69)

Dünya kime kaldı bâki
Aç gözünü Kur'ân okı
Senün dahı ecel okı
Boynunu burmuş ola mı (Tatçı 1997: 232)

Geldün bu dâr-ı mihnete aldandun fâni lezzete
Heves idüp Hak sohbele dadın datmayasın bigi

Behey miskin aç gözünü bu fâniden yum gözünü
Günahdan kara yüzünü hiç agartmayasın bigi

Behey miskin gafil olma dünya fâni bâki sanma
Ecel yiticek agzundan lokman yutmayasın bigi (Tatçı 1997: 519)
diyen şair, dünyayı ebedî sanıp ona bağlananları uyarır, onlara öğüt verir; dünyayı da yüze gülen yalancı bir dost olarak nitelendirir.

Ölüm, kurulu düzenleri altüst eden, "tedbirler bozan, planları suya düşüren, gülleri solduran, bülbülleri susturandır. Altınları pul eyleyen, kara yeri yol eyleyen, hatunları dul eyleyen sarayları ıssız koyan" (Tatçı 1997: 125, 117, 190) yine ölümdür.

Derviş Yunus'a göre can, Allah tarafından bedene teslim edilmiş bir emanettir. O, "Emanet virilen canı, gel ıssına vir diyeler" dizeleriyle bu düşüncesini dile getirmiştir. Emanet, vakit tamam olduğunda Allah'ın emri, Azrail'in pençesiyle alınarak gerçek sahibine verilir.

Ölümü, insanlık için bir ibret vesikası olarak gören Yunus Emre, bu düşüncesine delil olarak mezarlıkları gösterir: Sana ibret gerekise gel göresin bu sinleri
Ger taşısan eriyesin bakup göricek bunları (Tatçı 1997: 467)

İbret almaz mısın sen ölümlerden
Ölenler bizcileyin kul değil midür
Bunca yıl yatarlar yirün altında
Yatanlar bizcileyin kul değil midür (Tatçı 1997: 85)

Mezarlıklar ölümün sessiz tanıklarıdır. Şiirlerde genellikle 'sin' kelimesiyle ifade edilen mezarlar, kaçınılmaz sonun somut işaretleridir. Bu sinler "nazik tenleri içine alan" (Tatçı, 1997: 289), insanoğluna ölümün var olduğunu işaret eden karanlık ve soğuk kuyulardır:

Kanı mülke benüm diyen köşk ü saray begenmeyen
Şimdi bir evde yaturlar taşlar olmuş üstünleri

Ne kapu vardur giresi ne yimek vardur yiyesi
Ne ışuk vardur göresi dün olmuşdur gündüzleri (Tatçı 1997: 468)

Türkçenin güçlü şairi için ölüm, asla bir yok oluş değildir. Ona göre ölüm, mutlak yaratıcı olan Allah'a kavuşmanın yoludur. Hayatını tasavvuf düşüncesine göre şekillendiren, duyu dünyasını yine aynı düşünce doğrultusunda zenginleştiren Yunus Emre, ölümü yeniden doğuş olarak görür. Dünya, gerçek âlemin aldatici bir yansımasından ibarettir. Gerçek âleme gidebilmenin, Allah'la vuslata erebilmenin ilk koşulu, geçici dünyada yaşayıp ecel şerbetini içmek, ölüm merdivenini tırmanmaktır. Yunus, ölenleri görüp ölüm gerçeğini kabullendikçe fenâdan uzaklaşıp bekâyâ yaklaşır, nefsin terbiye eder, ölmeden önce ölür. Kalbi ilahî aşkla dolu olan âşıkların ölmeyeceğini savunan Yunus, şöyle der:

Âşık öldi diyü sala virürler
Ölen hayvan durur âşıklar ölmez (Tatçı 1997: 168)

İy Tanrı'yı bir bilenler cân Hakk'a kurbân kılanlar
Ölü degüldür bu cânlar 'ışk gölinde yüze turur (Tatçı 1997: 130)

Ölümden ne korkarsın korkma ebedî varsın
Çün kim işe yararsın bu söz fâsîd da'vîdür (Tatçı 1997: 80)

Âşığın bulunması gereken asıl yer, Tanrı'ya giden yolun başlangıcı olan mezardır:

Dün-gün yürür hayrân olur 'ışk odına yanar ertür
Döşegi toprak u kabir yasadığı taşdur 'âşıkun (Tatçı 1997: 207)

Bir başka şiirinde:
İşkun aldı benden beni bana seni gerek seni
Ben yanarım dünî günü bana seni gerek seni (Tatçı 1997: 485)

diyerek Allah'tan başka hiçbir şeyin gözünde olmadığını, dünya nimetlerini hatta cenneti bile istemediğini söyler. Onu sevdiğine ulaştıracak olan şey de ölümdür. Dolayısıyla Yunus,

ölümü son olarak görmez, aksine âşıkların yardımcısı, ebedî hayatın başlangıcı olarak görür.

Yunus Emre'nin ölüm anlayışını en güzel yansıtan şiirlerden biri "*esenledüm dünyam seni*" redifli şiiirdir. Şiiirde geçen ifadeler ve ölüme karşı beslenen duygular, şairin ölümü algılayışı açısından dikkate değerdir. 'Esenlemek' tabiri, 'veda etmek' anlamındadır. Yunus, dünyaya veda ettiği için hüzünlenmez. Çünkü ebedî dünya, ölümden sonra yaşanacak olan âlemdir.

Adı geçen şiirdeki bazı beyitlerden hareketle Yunus'un ölüm düşüncesini irdeleyelim.

Niçe yıllar ömür sürdüm anca ağlayuban güldüm

İşde ecel sana geldüm esenledüm dünyam seni (Tatçı 1997: 518)

dizelerinde ecelin Yunus'a gelmediği, Yunus'un ecele gittiği görülmektedir. Yani ecel, Yunus'u değil, Yunus eceli istemektedir.

Derviş Yunus'un, ölümü, Allah'a ulaşmada aracı olarak kabul ettiğini daha önce belirtmiştik. Ona göre ölüm; canı, Hazret'e uçmaktır:

Sürdüm ömrümü geçürdüm canum Hazret'e uçurdum

Ecel şerbetin içürdüm esenledüm dünyam seni (Tatçı 1997: 518)

Dünya ehli için kötü olan, kimse tarafından istenmeyen ölüm, Yunus Emre'ye göre ecelin hoş melâmet kılmasıdır. Süfi bir terim olan melâmet, benlik terbiyesi için kendisini hor ve aşağı gören insanların meşrebidir (Tatçı 1997: 562). Aşağıdaki beyitte geçen 'hoş melâmet' ifadesi, ölümün olumsuz bir kavram olarak görülmediğinin işaretidir:

Yürürdüm sag selâmet takdir eyledi melâmet

Ecel kıldı hoş melâmet esenledüm dünyam seni (Tatçı 1997: 518)

Fani dünyadan göçmek istemeyenlerin aksine Yunus Emre, ahirete gitmek, geçici olanı terk ederek ebedî olana ulaşmak ister:

Gelen geçermiş n'idelüm gelün âhrete gidelüm

Bu fenâyı terk idelüm esenledüm dünyam seni (Tatçı 1997: 518)

Hayatını Allah'a adayan, onun adını dilinden düşürmeyen Yunus, ölüm geldiği zaman acı çığlıklar atmaz, üzülmez. Ölümün, Allah'ın emri olduğunu, "her nefsin ölümü tadacağını", bunun bir çaresi olmadığını bilir, geride kalanlara dizeleri vasıtasıyla nasihat eder ve seve seve 'dünyasını esenler':

Yârânlarum kardaşlarum Hakk'a layık yoldaşlarum

Esen kalsun râzdaşlarum esenledüm dünyam seni

İy Yunus Emre bî-çâre özün dutgıl togru yâre

Ölüme yogımış çare esenledüm dünyam seni (Tatçı 1997: 518)

Ölümlle ilgili incelediğimiz şiir örneklerinde görüldüğü gibi Yunus Emre ölümü, en büyük sevgili olan Allah'a ulaşma yolunda bir aracı olarak görür. O, bu dünyanın geçici olduğunu bilir, gerçek âlemin ve sonsuz hayatın ölümden sonra başlayacağına inanır.

Yunus Emre Divanı'nda Ölüm İfadeleri

Yunus Emre, güzel ve duru Türkçesiyle söylediği dizeleriyle hayat-ölüm zıtlığını çok canlı ifadelerle anlatmıştır. Şairin, ölümü anlatırken kullandığı ifadelerde

mecaz anlamların ve benzetmelerin ağırlıkta olduğu görülür. Bu ifadeler, Yunus'un dili kullanmadaki başarısını göstermesi bakımından da önemlidir. Onun dizeleri, okuyucuyu hem bedeninin varlığını ortadan kaldıran ölüm hem de hayat hakkında düşünmeye yöneltir.

Yunus Emre Divanı'nda ölümü anlatan, ölüm kavramı yerine kullanılan pek çok kelime grubu bulunmaktadır. Bu ifadeler; ölüm karşısındaki teslimiyeti, ölüm korkusunu, hayatın geçiciliğini, ölümün acımasız ve adil oluşunu net bir şekilde ortaya koyar; hüzün, acı gibi anlamlar içerir. Şiirlerde, kefen, tabut, mezar taşı gibi ölümü tamamlayan kavramlara da yer verilmiş, böylece ölüm, en canlı hâliyle okuyucunun gözleri önüne serilmiştir.

Yunus Emre, eserlerinde Türkçeye önem verdiğini, kullandığı duru Türkçesiyle göstermiştir. Onun, şiirlerinde kullandığı dil, dönemin şartlarına uygun olarak bir kısım Arapça ve Farsça kelimeler içerse de duru bir Türkçedir (İlhan 2010: 451). Ölümü anlatan tabirlerde de Arapça ve Farsça kelimelerin kullanıldığı ancak Türkçe kelimelerin ağırlıkta olduğu "ecel yutması, göğe ağmak, dünyayı ahirete değşürmek, gelmez sefer, canın gevdeden üzilmesi, canın ağması, göze toprak dolması" gibi ifadeler göze çarpmaktadır.

Şairin ölümü anlatmak için kullandığı ifadelerin içinde "Azrail, ecel, toprak, mezar/sin" gibi ölümü çağrıştıran kavramlar sıkça yer almaktadır. Bildirimizde *Yunus Emre Divanı*'nda geçen ölüm ifadelerini en çok kullanılanlardan en az kullanılanlara doğru sıraladık. Yazının boyutunu artırmamak için de her ifadeden belli sayıda örnek vermekle yetindik. Ölümü anlatan kelimeleri ya da kelime gruplarını da kendi içerisinde uygun başlıklar halinde tasnif ettik.

Ebedî Hayata Çağrı: Ecel

Ölüm vakti anlamına gelen ecel, insanoğlunun kaçamayacağı bir sondur. Yunus Emre'nin ecel kavramıyla birlikte kullandığı ölüm tanımlamaları şunlardır: "ecel yutması, ecel serhengi, ecel elinin ermesi, ecelin kökü yord eylemesi, yaka alması, beli bükmesi, ecel şerbetini içmek, ecel tuzağı, ecel okunun cana değmesi, ecelin tablını (davulunu) vurması, canı kabzetmesi, ömrün kökünü kesip ökçe basması, el sunması, ecel okunun boynu burması, ecel kılıcıyla biçilmek."

Şairin, ölüme dair kullandığı bu ifadeler/tabirler, onun Türkçeye olan üstün hâkimiyetinin de en güzel ispatıdır.

Yunus'un, dili kullanmadaki başarısını daha iyi anlatabilmek için yukarıda toplu olarak verilen ölüm tabirlerinin yer aldığı şiir kısımlarını aktarmak uygun olacaktır:

Günde birün gide turur konşun sefer ide turur

Ecel bir bir yuda turur bu dünyâya magrûr nedür (Tatçı 1997: 110)

Hiç varmagıl irak sefer 'ömrün geçer **ecel irer**

Dost bundadur halvet sever ne galaba haşar turur (Tatçı 1997: 116)

Yavuzluk eyleme sakın **ecel** sana senden yakın

Niçelerün aslın **kökin yord eyleyüp** boza turur (Tatçı 1997: 129)

Ölüm haberi gelmedin **ecel yakamuz almadın**

‘Azrail hamle kılmadın gel dosta gidelim gönül (Tatçı 1997: 223)

Niçe ki ben seni sevem **ecel eli irmeyiser**

Kaçan sunar ‘Azrail el ben seni cânlanurusam (Tatçı 1997: 262)

Ecel büke bilümüzi söyletmeye dilümüzi

Hasta iken hâlümüzi soranlara selam olsun (Tatçı 1997: 312)

Allah sana viribiye bir gün **ecel serhengini**

Gele gözine görine azdura benzün rengini (Tatçı 1997: 442)

Sürdüm ‘ömrümü geçürdüm cânım Hazret’e uçurdum

Ecel şerbetin içürdüm esenledüm dünyâm seni (Tatçı 1997: 518)

Ben bir dervîşidüm dostum Hak’dan yana oldı kasdum

Ecel tuzagına basdum esenledüm dünyam seni (Tatçı 1997: 518)

Ecel okı irdi cânâ

Kafile göçdi dur diyeler (Tatçı 1997: 66)

Ecel bir gün gelip tablını vurmada

Uyan gel gözlerüm gafletden uyan (Tatçı 1997: 143)

Ecel arducadur senün

Diler ki **kabz ede cânun** (Tatçı 1997: 156)

Ecel ökçemüz basar

Ömrümüz kökün keser (Tatçı 1997: 186)

İy bî-çâre miskîn Yûnus gâfil olma tur gözün aç

Ecel eli uzun olur bir bir irer **sunar** sana (Tatçı 1997: 215)

Dünyâ kime kaldı bâkî

Aç gözünü Kur’ân okı

Senün dahı **ecel okı**

Boynunu burmuş ola mı (Tatçı 1997: 232)

Bu fâni dünyâda bâkî gezerken

Ecel kılıcıyla biçerler seni (Tatçı 1997: 237)

Tahlılı gönül oldı **ecel nişânı düşdi**

Çün sakalun agardı soldı ‘ömrün nişânı (Tatçı 1997: 257)

Kurdular **ecel fakını**

Aldayıp aldı hakkını

‘Azrail vurdu okunu

Geçdi tenden tene geldi (Tatçı 1997: 258)

Eceli gelen insan, dünyadaki rolünü oynayıp sahneden çekilir:

Ol iki cihân güneşi zâhir **dünyasın deşürdi**

Câhil anı öldi sanur ol hod ölmez ölü degül (Tatçı 1997: 219)

Bir gün ola bu **dünyâyı âhrete deşüresin**

Dün ü günü kılğıl tâ’at ayak uzadup yatmagıl (Tatçı 1997: 221)

Erenler gelüp geçdiler **dünyâyı koyup göçdiler**

Havâyâ agup uçdılar bular hümâdur kaz degül (Tatçı 1997: 228)

Fani Âlemden Baki Âleme/Dünyadan Ahirete Sefer

Var olan her şey, geçicidir. Yunus, sadece Allah’ın baki olduğuna, ebedî hayatın ölümden sonra başlayacağına inanır. Bu durum, şairin, ölümü anlatırken ‘fena, beka, ahiret’ kelimeleriyle örülü dizeler oluşturmaya neden olmuştur:

Biz bu **cihândan göçelüm** ol dost iline uçalum

Arzû hevâdan geçelüm gel dosta gidelüm gönül (Tatçı 1997: 222)

Fenâ sarâyından göçüp bekâ sarâyına geçüp

‘İşkun şarâbından içüp kansa gerek şimden girü (Tatçı 1997: 370)

Gelen geçermiş n’idelüm gelün **âhirete gidelüm**

Bu **fenâyı terk idelüm** esenledüm dünyam seni (Tatçı 1997: 518)

Kanı erenlerin varı

Dünyâdan geçdi her biri (Tatçı 1997: 36)

‘Âşıklar mezhebinde şermisâr oldı Yunûs

‘Âşık ma’şûka irdi ben **dünyâyâ kayık**dum (Tatçı 1997: 303)

Mülk-i fenâdan geçeyin ol **dost iline uçayın**

Talayın ‘ışk ‘ummânına denizlerin kaynadayın (Tatçı 1997: 366)

Anlar ki göz açdılar bu **dünyeden geçdiler**

Bekâyâ ulaşdılar menzilleri ‘Arş oldı (Tatçı 1997: 495)

Ecelin gelmesi, seferin başlaması demektir. Ölüm, dönüşü olmayan bir sefer, ebedî hayata doğru yapılan bir seyahattir. Âşık Yunus’a göre bu seferin yönü, asıl vatana doğrudur. Ahirete ve gerçek vatana sefer etmek, gelmez sefer ifadelerinin yer aldığı örnekler aşağıda verilmiştir:

Her kim bu şâra geldi bir lahza karâr kıldı

Girü dönüp gitmeği gelmez sefere benzer (Tatçı 1997: 125)

Bu dünyaya gelen kişi âhir yine gitse gerek

Müsafirdür **vatanına bir gün sefer itse** gerek (Tatçı 1997: 200)

Koyam bu dünyâyı gidem çün **âhirete sefer idem**

Ol Uçmak’da Hürileri ben bana yoldaş eyleyem (Tatçı 1997: 273)

Bedenin Emanet Giysisi: Can/Ruh

Can, bedeninin misafiridir. İnsanın ruhunu, özünü, tinsel yanını kapsayan can, ölümle birlikte boyut değiştirir. Ölüm, en basit tanımıyla ‘canın bedenden çıkması’dır. Bundan dolayı can, ölümü anlatan kelimelerin temelinde yer alır.

Her kim gaflet içre geçer **cânı zeval suyu içer**

Derviş sırrı ‘Arş’dan uçar gerçeği yir yüzindedür (Tatçı 1997: 108)

Gönülleri hep düzen ol dürlü nakışlar yazan ol
Cân gevdeden ayrılıcak bu diller niçün söylemez (Tatçı 1997: 167)

Dilüm tetiği bozuldu **cânım gevdemden üzülür**
Uşda gözlerüm süzülür Allâh sana sundum elüm (Tatçı 1997: 252)

Öyle idüpdür ol beni seçemezem dünden günü
Alsun teni **utsun cânı** ko ben ana aldanayım (Tatçı 1997: 299)

Yi-nûn-sîn ulaşmadın **cân kuyuya düşmedin**
‘İşk dadıla mest geldük hem mest giderüz bundan (Tatçı 1997: 344)

Çıka gide cân dahı şöyle kala ten dahı
Dervîş Yûnus sen dahı tur irta namâzına (Tatçı 1997: 406)

Çün **cân bedenden çekile**
Şol elif kamet büküle
Gözünden gevher döküle
Gel merteben gör diyeler (Tatçı 1997: 66)

N’ola bir tevbeye gelsen
Ölisersin behey miskîn
Emânet cânın ıssısına
Virisersin behey miskîn (Tatçı 1997: 156)
Dervîş Yunus, cânı, bedene hapsedilmiş bir kuş olarak nitelendirir. Ölüm, kuşu özgürlüğüne kavuşturarak gerçek sahibine ulaştıran bir hürriyet elidir. Bu düşüncenin doğurduğu ifadeler beyitlere şu şekilde yansımıştır:
Benüm **cânım bir kuş durur** gevdem anun kafesidür
Dostdan haber gelicegiz **bir gün uçar kuşum** benüm (Tatçı 1997: 286)

Can bedenden uçacak menzilinden göçecek
Ol cihâna geçecek göze ‘iyân olasin (Tatçı 1997: 345)

Uça gide cân dahı
Kuru kala ten dahı (Tatçı 1997: 189)
Bedenin sınırlarından kurtulan can, göğe doğru yükselecek, fenâdan uzaklaşacak, Allah’a yaklaşacaktır:
Çün **va’de ire cânâ çıka yukaru hana**
Kösülerler ayagum elüm yenüm üstine (Tatçı 1997: 433)

Çün **cân agdı** Hazret’e yarak it âhrete
Tanla turan tâ’ate Tanrı evine ir gider (Tatçı 1997: 81)

Doğumla Ölümün Göbek Bağı: Toprak
İnsanoğlunun mayası toprakla yoğrulmuştur. Toprakla yoğrulan beden, dünyadaki vazifesini tamamladıktan sonra toprağa verilerek aslına döner. Yunus Emre, bu düşünceden hareketle ölümü anlatırken, ‘kara toprak olmak, kara toprağa gark olmak’ ifadelerini kullanmıştır.

Toprağın insanı koynuna alması olarak nitelendirilen ölüm, sureti toprağa düşürerek onu çürüten, göze toprak doldurandır:

Bu Yunûs’un çün **sûreti** ölüp **toprag olurısa**
Bâtınmdan ‘ışk sevgüsü bilün ki hiç gitmez benüm (Tatçı 1997: 298)

‘İbret almaz mısın ey dil
Yiten bizüm gibilerdür
Kara topraga gark olmış
Yatan bizüm gibilerdür (Tatçı 1997: 51)

‘Akıbet şol **göze toprak dolısar**
Bugün önden ko ki dolsun n’olısar (Tatçı 1997: 73)

Anmaz mısın sen şol günü gözün nesne görmez ola
Düşe sûretün topraga dilün haber virmez ola (Tatçı 1997: 49)

Ham maddesi toprak olan insan, ana kucağında dünyaya merhaba der, sayılı günlerini tamamlayıp son nefesini verdikten sonra ruhu alınmış bedenini toprağın koynuna bırakır, anne karnında başlayan yolculuk, yerin karnında noktalanır:

Görmez misin toprağı hâsları kuçmuş yatur
Bizi dahı anun teg **ala koynına** bir gün (Tatçı 1997: 328)

Sen sanma kim ölmezsin
Yir karnına girmezsin
İtmedüğün bulmazsın
Ol kıyâmet gününde (Tatçı 1997: 209)

Tiz **indürürler tahte’s-serâya**
Şol Kârûn gibi dünyâ kovanı (Tatçı 1997: 447)

Toprak, anasırı erbaa olarak bilinen dört unsurun en aşağısındadır. Bundan dolayı hakirdir. Dolayısıyla tevazuya işarettir (Pala 1995: 223). İnsana göre ölüm, toprak olmaktır. Buna bağlı olarak ölüm de tevazuyu sembolize eder. Aslında o, en altta gibi görünse de, en üsttedir. Çünkü Allah’a ulaşmanın merdiveni toprak olmaktan geçer.

Aydınlıktan Karanlığa Geçiş Mekânı: Mezar

Mezar, toprak ile birlikte düşünülebilecek bir kavramdır. Yunus Emre şiirlerinde mezar için genellikle ‘sin’ ifadesini kullanır ve sinleri, karanlık kuyular olarak nitelendirir. İnsan öldükten sonra bu karanlık sinlerde yalnız kalır, kurda kuşa, yılanı çiyana yem olur.

Ölüm, insanların somut varlıklarını sürdürdükleri tek yer olan dünyadan kopmayı temsil ettiği için gizem ve karmaşayla dolu karanlık bir boşluktur (Cannon 1998: 11). Mezar da insanın, öldükten sonra dünyaya tek tutunma noktasıdır.

Şairin ‘sin’ kelimesi ile birlikte kurduğu ölüm ifadelerinin yer aldığı beyitler şunlardır:

Ölicegez şükr ideler **sinden yana iledele**
Allah adın zikr ideler çok şüküre irdi gönül (Tatçı 1997: 214)

Ölüp **sine girürisem** etüm tenüm çürimeye
Anuniçün kim dünyeden ben giderem sevmegile (Tatçı 1997: 408)

Mal u mülkden ayrılıp **sine varasın** turup
Münker ü Nekir gelüp su’âl idiser katı (Tatçı 1997: 487)

Âhir bir gün ölürsün ölüm vardır bilürsin
Kamulardan ayrılıp varup **sinde yatdun tut** (Tatçı 1997: 63)

Dünya ve ahiret arasındaki durak yeri mezarlardır. Ruh, gerçek sahibine ulaşan beden, İsrâfil’in ‘sur düdüğü’nü

üflemesine kadar toprağın altında konuktur. Yunus'un ibret vesikası olarak gördüğü mezarlıklar, ölümü unutup dünya işlerine dalan ve hayatın biteceğini aklına getirmeyen fâniler için bir iştettir.

Ölümün Emir Eri Azrail

Ölüm dendiğinde ilk akla gelen Azrail'dir. İnsanların canlarını almakla görevlendirilen bu melek, Yunus'un ölümü ele aldığı şiirlerinin vazgeçilmez ögesidir.

Bir rivayete göre Allah, Âdem'i yaratacağı zaman, onun topraktan olmasını irade buyurup dört büyük melekten, dünyadan bir avuç toprak getirmelerini istemiş. Cebrail, Mikail ve İsrail, eli boş olarak Allah'ın huzuruna varmışlar. Allah onlara bu itaatsizliklerinin sebebini sorunca dünyanın, kendisinden bir parça koparılıp götürüleceğini öğrendiğinde çok ağlayıp yalvardığını, bu nedenle de ona acıyıp toprak alamadıklarını söylemişler. Aynı görev için dünyaya gönderilen Azrail, bir avuç toprakla geri dönmüş ve Allah'a, dünyanın ağladığını, kendisinden bir parça koparmaması için yalvardığını söylemiş ve şöyle devam etmiş: "Sen benim Rabbimsin, ben de senin kulunum. Elbette senin emrini yerine getirmek, dünyaya merhamet göstermekten daha önemlidir." Bunun üzerine yaratıcı şöyle buyurmuş: "Mademki merhameti tanımadın, bundan böyle ölüm meleği ol ve aldığım parçayı dünyaya geri vermek üzere toprak bedenlilerin canını kabzet." (Pala 2008: 25-26)

Ruhu bedenden çekip çıkararak ölüm meleği, şiirlerde ölümün simgesi olarak karşımıza çıkar:

İy niçe arslanları alur akdarur ölüm

'Azrâil pençesine bir yoksulca döyemez (Tatçı 1997: 160)

Ne 'aceb olur şu âdem oğlanı

Öleceğin hiç gönlüne gele mi

'Azrail cırnağın urup cânına

Alacağı hiç gönlüne gele mi (Tatçı 1997: 260)

Yukarıda verilen beyitte ölüm, Azrail pençesi olarak düşünülmüştür. Pençe kavramı, sertliği, acımasızlığı ve parçalamayı akla getirmektedir. Azrail'in bu kavramla anılması, kendisine verilen can alma görevi dolayısıyladır. İnsanların ölüm karşısında duydukları ürperti, Azrail'i de korkulan ve çekinilen bir melek hâline getirmiştir. Yine yukarıdaki dörtlükte geçen Azrail'in tırnağını cana vurması da ölümü anlatan güzel ifadelerdendir.

"Azrail'in cana kastetmesi, Azrail tutması, Azrail'in elinin ermesi, destine alması, nazık tenleri toprağa düşürmesi, (Tatçı 1997: 237, 375, 83, 34, 260) gibi ibareler Azrail-ölüm birlikteliğinin doğurduğu çarpıcı kelime gruplarıdır.

Divan'ın pek çok beytinde adı geçen Azrail, insandaki bätünü bir güç olarak kabul edilir ve olgun insanın emrindedir (Tatçı 1990: 94). *Divan*'da geçen şu beyit, ölümü çok güzel anlatırken Azrail'e de farklı bir bakış açısıyla yaklaşır:

Dünya bir degirmendür ol Çalab'a fermândur

'Azrail'dür dimişler ol unı öğüdena (Tatçı 1997: 404)

Beyitten anlaşıldığı üzere dünya, Allah'ın emriyle dönen bir değirmen; buğday taneleri insan; buğday tanelerini öğütüren un hâline getiren de değirmenci olarak somutlaştırılan Azrail'dir. Bu bağlamda düşünüldüğünde ölüm de 'Azrail'in buğday öğütmesi'dir. Öğütülen buğday ufalanır, ezilir ve aslını yitirerek farklı bir maddeye dönüşür.

Ölen insan da ruhunun bedenden çıkmasıyla sadece tenden ibaret kalır, ruhu Allah'a ulaşır. Ölüm ile ilgili olarak kullanılan bu ifade, Yunus Emre'nin farklı düşünce dünyasını, dili ve benzetmeleri kullanmadaki ustalığını gözler önüne sermesi bakımından dikkate değerdir.

Vade Yiter, Ömür Biter

İnsanoğlu, hayatın en önemli evrelerinden biri olan ölümü kabullenmekte zorlanır. Dünyayı sevmek, sevdiklerini asla bırakmamak düşüncesi, onu ölüm gerçeğinden uzaklaştırır.

Ömrün sonunu iyi anlayabilmek, başlangıcı iyi anlayabilmekle mümkündür. Eğer insan başlangıç noktası sayılan ömrün sırrına erebilmiş olsaydı, ölümün sırrını da çözebilirdi. Çünkü sonun sırrı, başlangıcın sırrında gizlidir (Candan 2007: 14)

"Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse ölmeyecektir. O, vadesi yazılmış şaşmaz bir yazıdır." (Âl-i İmran Suresi, 145. ayet) Ayet, bizlere hayatın belli bir süresi olduğunu, sürenin dolmasının Allah'ın emriyle gerçekleşeceğini bildirmektedir. Sürenin dolması, ölümün gelmesidir.

Ömür, ölümle noktalanır. Ecel geldiğinde kaçacak bir yer, imdat isteyecek kimse bulunmaz. Sayılı nefes tükendiğinde, can alıcı gelir, görevini yerine getirir:

Göçenler menzile yitdi vardı anda karâr itdi

Geçdi 'ömür kavil yitdi varlığumdan nâ-çâr oldum (Tatçı 1997: 291)

Ben bu 'ömür hırmenini döğdüm getürdüm uş yine

Yunûs eydür bu dükkânı direyim andan varayım (Tatçı 1997: 295)

Yûnus imdi namâzun komagıl sen kıla gör

Ansuzın ecel irer 'ömür yitişür başa (Tatçı 1997: 435)

Yûnus murâda çün erdi Hakk'un didârını gördü

'Ömür sonuna eriştî gele bir hû diye sen de (Tatçı 1997: 188)

Yunus Emre'nin ölümü anlatırken ömürle ilgili olarak yaptığı benzetmeler, şairin kullandığı ölüm tabirlerini bir kat daha güzelleştirmektedir:

Ecel irdi va'de yitdi bu 'ömrün kadehi toldı

Kimdür ki içmedin kaldı Allâh sana sundum elüm (Tatçı 1997: 252)

İncidesin âh ideler 'ömrin gülün kurıdalar

Gözsüz olasın yideler tâ bilesin dervişleri (Tatçı 1997: 476)

Hayrum şerüm yazılısar 'ömrüm ipi üzüliser

Gidüp sûret bozulısar âh n'ideyin 'ömrüm seni (Tatçı 1997: 486)

Yukarıda verilen örneklerde ömür; kadehe, güle ve ipe benzetilmiştir. Ömür bir güldür çünkü vakti gelince solar; dolu bir kadehtir, çünkü kadehin içindeki hayat içildikçe, ölüme yaklaşılır; bir iptir, çünkü Allah'ın takdiri ve Azrail'in tırnağıyla aniden kopuverir.

Ölüm, 'vadenin yetmesi, vaktin tamam kılınması'dır:

Va'de kılduk ol dostıla bu cihâna gelmedin

Pes ne kadar eglenevüz ol va'demüz yitse gerek (Tatçı 1997: 200)

Oglan gider dânişmâna saladur dosta düşmâna
Şol dört tekbîr namâzıla (**vaktum**) **tamâm kılam** bir gün
(Tatcı 1997: 322)

Son menzilde, son nefesi vermektir ölüm:
Yüz yıllar hoşlugıla ‘ömrün olursa Yunûs
Sonucu bir nefesdür geç andan da ötdün tut (Tatcı 1997:
63)

Ne gelmegün gelmek turur ne bilmegün bilmek turur
Son menzilün ölmek turur tuymadun ‘ışkdan bir eser
(Tatcı 1997: 75)
Son nefes, varlığı ortadan kaldırır:
Beni benlikden kodı **varlık defterin yudı**
Havf u recâ göstermez hayr u şer elden koyan (Tatcı 1997:
348)

Öldi diyeler **kaydum yiyeler**
Bir kuş oluban çıkam aradan (Tatcı 1997: 368)

Yünus Emre yok oldu külli **varı yok oldu**
Andan artuk nesne yok kalman gümân içinde (Tatcı 1997:
432)
Yunus Emre Divanı’nda yukarıda sıraladığımız başlıklara
dâhil edemeyeceğimiz farklı ölüm ifadeleri de bulunmaktadır.
Bu ifadeleri içeren beyitleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Pusuya düşerek Hazret’e giden yolda kefen giyen,
gündüzü gece olan fâni, emaneti ölümle teslim eder:
Kogil bu dünyâ bezegin bu dünya yil durur hayâl
Ne vefâ kılsar bize çün **pusuda durur zeval** (Tatcı 1997:
216)

Uş dikkiler kefen tonum **Hazret’e gönüldi yolum**
Bunda kalan nemdür benüm Allâh sana sundum elüm
(Tatcı 1997: 252)

Bu dünyâya inanma dünyâyı benüm sanma
Niçeler benüm dimiş **giderler ham bez ile** (Tatcı 1997:
429)

Ölmedi meşhed tolduhça **gündüzümüz oldu gice**
Bilmeyüz hâlümüz niçe Allâh sana sundum elüm (Tatcı
1997: 254)

Emaneti senden **ala** gevdeni şöyle boş sala
Günâhlar boynunda kala nefsun ura gülbengini (Tatcı
1997: 442)

Yunus Emre Divanı’ndan aldığımız şiirlerin ışığında
açıklamaya çalıştığımız ölüm ifadeleri, şairin Türkçeye
kazandırdığı farklı benzetmeleri ve mecazları içermektedir.
Onun, ölümü anlatmadaki başarısı, kullandığı tabirlerden
ileri gelmektedir. Yunus, ölüme yaklaşımı, ölüm ile ilgili
düşünceleri yansıtmadaki mahareti ve ölüm ifadelerindeki
derinlik ile ölümsüzleşme yolunda önemli adımlar atmış bir
mutasavvıftır.

Sonuç

Yunus Emre Divanı’nda ölümü ifade etmek için çok
farklı ve ilgi çekici tabirler kullanılmıştır. Bu tabirlerin bir
kısmı ölümü hatırlatan kavramlarla anlatılmış bir kısmı da
benzetme, kişileştirme ve mecaz sanatlarıyla ilgi çekici hâle
getirilmiştir.

Divan’da ölüm ile ilgili olarak geçen tabirlerde en çok
kullanılan kelime ‘ecel’dir. Ecel kavramını, kullanım sıklığına
göre ‘dünya, ahiret, sefer, can, toprak, mezar/sin, Azrail, ve
ömür’ kelimeleri izlemektedir. Bu kavramların kullanıldığı
ifadelerin dışında da ölüm ifadeleri yer almaktadır.

Şairin beyitlerine işlediği ölüm ibarelerinin bir kısmı ölüm
algısının yönünü de göstermektedir. Ölümü ceza veya yok
olma şeklinde ifade eden olumsuz tabirlerin yanında ölüme
olumlu bakış açısıyla yaklaşan kelime ve kelime grupları da
kullanılmıştır.

Yunus’un hayatın sonunu anlatan ifadelerinde Türkçe
kelimelerin ağır bastığı da dikkati çekmektedir. Bu durum,
şairin Türkçeye olan hâkimiyetinin ve sevgisinin bir
göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kullanılan ölüm ibareleri, şairin ölüme bakış açısını
yansıtmaya dolayısıyla da önem taşır. Çünkü Yunus Emre,
ölümü, diğer insanlar gibi soğuk, ürkütücü, korkunç ve
yalnızlık duygularını içeren bir olgu gibi görmez. Ölüm onun
bakış açısına göre, yeni bir var oluş noktasıdır. Nasıl ki her
bitişin yeni bir başlangıcı varsa, ölüm de yeni bir başlangıcın
habercisidir. Yeni ve gerçek hayata atılan ilk adımdır. Bu
durumun farkında olan Yunus Emre, ölümden korkmak yerine
adeta ölümü ister. Ölüm, onu gerçek âleme ve ‘en güzel’e
götürecektir.

KAYNAKÇA

- [1] Candan, Ergun (2007), *Ölümden Sonra Neler Oluyor?*
İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları.
- [2] Cannon, Dolores (1998), *Ölümün Ötesi*, (Çev: Semra
Ayanbaşı) İstanbul: Akaşa Yayınları.
- [3] Eyüboğlu, Sabahattin (1997), *Yunus Emre*, İstanbul:
Cem Yayınları.
- [4] İlhan, Nadir (2010), “Yunus Emre’nin Eserlerinde
Kullanılan Ancak Yazı Dilinde Unutulan Fiiller” *X.
Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*,
Eskişehir
- [5] Malpas Jeff-Robert C. Solomon (2006), *Ölüm ve
Felsefe*, (Çev: Nur KÜÇÜK) İstanbul: İthaki Yayınları.
- [6] Pala, İskender (1995), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*,
Ankara: Akçağ Yayınları.
- [7] _____ (2008), *Dört Güzeller Toprak, Su,
Hava, Ateş*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- [8] Yazır, Hamdi (1994), *Kur’an-ı Kerim ve Yüce Meâli*,
İstanbul: Huzur Yayınevi.
- [9] Tatcı, Mustafa (1997), *Yunus Emre Divanı I-IV*, Ankara:
Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.